*УДК 528.931:630*27(477.46)*

Аспір. О.М. Марно-Куца[1] *– Уманський НУС*

СУЧАСНИЙ СТАН ДЕРЕВНО-ЧАГАРНИКОВОЇ РОСЛИННОСТІ ПАРКУ "ДИТЯЧИЙ" В УМАНІ

Проаналізовано сучасний стан деревно-чагарникової рослинності, наведено дані інвентаризації деревних та кущових насаджень парку "Дитячий" в місті Умані. Встановлено структуру та подано середню оцінку естетичного стану цих насаджень. Рекомендовано шляхи підвищення декоративності і функціональної ефективності деревних та кущових насаджень цього парку.

Ключові слова: інвентаризація, реконструкція, парк, дерева, кущі.

Вступ. У сучасних містах паркам відводиться важлива роль, як особливим об'єктам рекреаційного навантаження. Недостатнє озеленення міських мікрорайонів і кварталів, нераціональна забудова, інтенсивний розвиток автотранспорту та інші фактори створюють підвищений шумовий фон міста [1]. В спекотні дні багато жителів міста із задоволенням відпочивають в паркових зонах, милуючись уміло створеними композиціями із деревних, кущових та трав'яних рослин. У кожному місті парки створюють з врахуванням особливостей рельєфу виділеної ділянки, ґрунтово-кліматичних умов та творчого задуму їх творця. Асортимент рослин за видовим і формовим різноманіттям підбирають з врахуванням вищеперерахованих факторів та обсяг фінансування [2].

Мета досліджень – розробити низку пропозицій з реконструкції деревних насаджень парку "Дитячий" на основі аналізу їх структури та оцінювання естетичного стану. На основі проведених досліджень запропонувати проект реконструкції зелених насаджень цього парку.

Об'єктами досліджень є деревно-чагарникова рослинність, що зростає на території парку "Дитячий" в місті Умань.

Методи досліджень. Для визначення оцінки стану деревних рослин застосовували уніфіковану шестибальну шкалу, запропоновану В.П. Шлапаком, Г.І. Музикою, В.А. Вітенко та іншими [3]. Розподіл деревних рослин за висотою, формою крони, швидкістю росту, довговічністю проводили за А.І. Колесніковим [4].

Обговорення результатів дослідження. На сьогодні парк має непривабливий вигляд, внаслідок неналежного догляду і потребує проведення негайної інвентаризації і реконструкції для його використання за первинним призначенням. У 1967 р до 50-річчя Жовтневої революції по вулиці Київській, запроектували величезний парк, який назвали – Жовтневий. Згодом з'явилась нові назви – Ювілейний та Піонерський. Дерева для посадки привозили з різних міст, тому цей зелений масив отримав ще одну назву – Дружба. У 2004 р. міська влада побудувала на території скверу "Дитячий" парк розваг.

[1] Наук. керівник: проф. В.П. Шлапак, д-р с.-г. наук – Уманський НУС

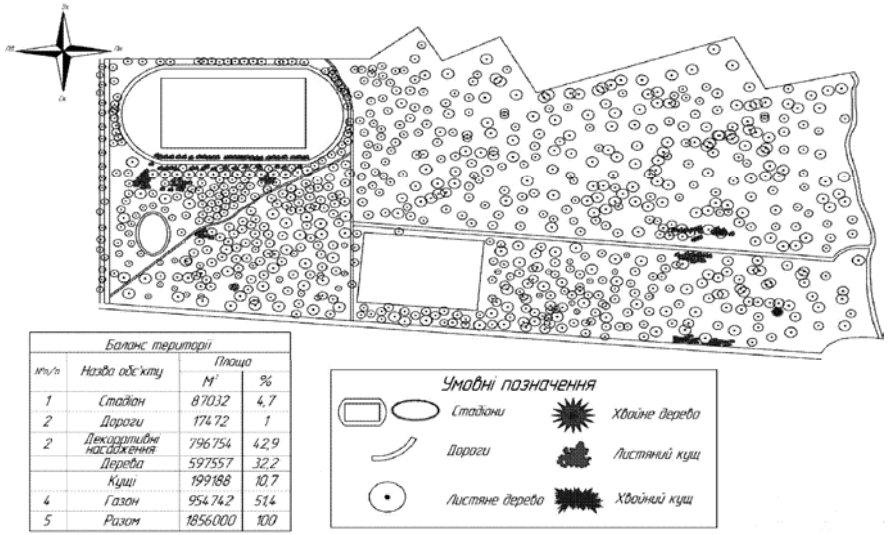

Рис. План парку "Дитячий" в місті Умань

Первинний огляд паркових насаджень показав наявність самовільних рубань дерев та відсутність у теперішніх насадженнях парку привитих плодових форм: *Morus alba* f. "Pendula" (шовковиця біла "Плакуча"), *Sorbus aria* f. "Denrata" (горобина арія "Зубчаста"), щеплена на *Grataegus mollis* Schell. (глід м який) та хвойних: *Picea abies* L. (ялина звичайна), *Pinus sylvestris* L. (сосна звичайна), *Abies nordmanniana* (Stev). Spach. (ялиця нордманнова), *Juniperus virginiana* L. (ялівець віргінський), *Thuja occidentalis* L. (туя західна). Дані інвентаризації деревних рослин парку "Дитячий" в місті Умані наведено в табл. 1.

Табл. 1. Результати інвентаризації деревно-чагарникової рослин парку "Дитячий" в місті Умані

№ з/п	Українська назва	Латинська назва	H_s*, м	D_s*, см	P_s*, м
1-25	Абрикоса звичайна	*Armeniaca vulgaris* Lam.	5-6	25-30	3×3
26	Абрикоса маньчжурська	*Armeniaca mandshurica (Maxim.) Koehne*	6	25	3×3
27-52	Верба вавілонська, плакуча	*Salix babylonica pendula*	6-8	35-40	4×4
53-57	- // -	- // -	5-6	20-30	3×3
58	Верба біла	*Salix alba* L.	7	20	4×3
59-80	В'яз голий, жорсткий	*Ulmus scabra* Huds.	10-11	35-40	4×4
81	- // -	- // -	6	30	3×3
82-85	- // -	- // -	4-5	15-20	3×3
86-87	Береза бородавчаста	*Betula verrucosa* Ehrh.	10-11	35-40	3×2
88-120	- // -	- // -	8-9	20-30	3×2
121-136	- // -	- // -	5-6	15-20	3×2
137-142	Горобина звичайна	*Sorbus aucuparia* L.	10-11	20-30	2×2
143-156	- // -	- // -	8-9	15-20	2×2

157	Горобина лікуюча (берека)	*Sorbus torminalis (L.) Crantz.*	10	20	2×2
161	Граб звичайний,	*Carpinus betulus* L.	8-10	35-40	4×3
173	- // -	- // -	7-9	20-30	2×2
329	- // -	- // -	4-5	15-20	2×2
329-334	Груша звичайна	*Pyrus communis* L.*cv.*	10-11	20-30	3×3
334-347	- // -	- // -	7-8	15-20	3×2
448-349	Яблуня домашня	*Malus domestica* Borkh. cv.	6-7	20-30	2×2
349-352	- // -	- // -	4-5	15-20	2×2
357	Дуб звичайний	*Quercus robur* L.	10-11	35-40	5×4
358-360	- // -	- // -	6-7	20-30	3×3
361	Дуб червоний	*Quercus rubra* L.	10	35	4×4
362-522	Клен платаноподібний	*Acer platanoides* L.	10-11	35-40	4×4
523-657	- // -	- // -	7-8	20-30	3×3
658-779	- // -	- // -	5-6	15-20	2×2
780-781	Клен несправжньо-платановий (явір)	*Acer pseudoplatanus* L.	9-10	35-40	4×4
782-791	- // -	- // -	7-8	20-30	3×3
792-795	- // -	- // -	4-5	15-20	2×2
796-811	Клен американський	*Acer negundo* L.	6-7	35-40	4×4
812-823	- // -	- // -	4-5	20-30	3×3
824-954	Клен американський	*Acer negundo* L.	3-4	15-20	1,5×1,5
955	Гіркокаштан звичайний	*Aesculus hippocastanum* L.	8	35	5×4
956-959	- // -	- // -	5-6	20-30	4×4
960-975	Ліщина ведмежа	*Corylus colurna* L.	14-16	35-40	4×4
976-985	- // -	- // -	9-10	20-30	3×3
986-1000	- // -	- // -	10-11	15-20	3×3
1001-1067	Липа серцева, серцелиста	*Tilia cordata Mill.*	12-13	35-40	4×3
1068-1248	- // -	- // -	9-10	20-30	3×2
1249-1501	- // -	- // -	5-6	15-20	2×2
1502-1512	Липа пухнаста	*Tilia tomentosa* Moench.	7-9	20-30	2×2
1513-1521	Липа американська	*Tilia americana* L.	9-10	20-30	3×3
1522-1531	Липа європейська	*Tilia europaea* L.	7-9	20-30	4×3
1532	Тополя бальзамічна	*Populus balsamifera* L.	14	35	5×4
1533-1542	Тополя чорна "Італійська"	*P. nigra 'Italica'*	10-11	35-40	3×3
1543-1547	Тополя чорна (осокір)	*Populus. nigra* L.	10-12	35-40	4×4
1548-1549	Вишня пташина	*Prunus avium* L.	10-11	35-40	4×3
1550-1552	Черемха звичайна	*Padus racemosa (Lam.) Gilib.*	7-8	20-30	2×2
1553-1572	Спірея верболиста	*Spiraea salicifolia* L.	1	–	–
1573-1603	Спірея горобинолиста	*Spiraea sorbifolia* L.	1,5-2	–	–
1604-2904	Бирючина звичайна	*Ligustrum vulgare* L.)	1	–	–
2905-2910	Бузок угорський	*Syringa josikaea Jacq. f. ex Rchb.*	2-3	–	–
2911-3010	Ялівець козацький	*Juniperus sabina* L.	0,5	–	–

Примітки*: H_s – середня висота рослин, м; D_s – середній діаметр стовбура, см; P_s – середня проекція крони, м.

З даних табл. 1 видно, що деревні та кущові насадження парку "Дитячий" за систематикою Тахтаджяна [5] належать до 11 родин і 34 видів. За підсумками інвентаризаційних обстежень, на його території зростає 3010 рослин, хоча під час створеня парку було висаджено більше ніж 6000 тисяч. Причиною зникнення деревних та кущових рослин є самовільні рубання.

Табл. 2. Середня оцінка естетичного стану деревно-чагарникової рослинності парку "Піонерський"

№ з/п	Назва рослини	Оцінка стану рослин, бали	Примітки
1	*Armeniaca vulgaris* Lam.	5	зростає під наметом
2	*Armeniaca mandshurica* (Maxim.) Koehne	5	зростає під наметом
3	*Salix babylonica pendula*	4	–
4	*Salix alba* L.	5	–
5	*Ulmus scabra* Huds.	4	є зламані гілки
6	*Betula verrucosa* Ehrh.	4	–
7	*Sorbus aucuparia* L.	5	невдале місце посадки
8	*Sorbus torminalis* (L.) Crantz.	5	- // -
9	*Carpinus betulus* L.	4	- // -
10	*Pyrus communis* L. cv.	5	невдале місце посадки
11	*Malus domestica* Borkh. cv.	5	- // -
12	*Quercus robur* L.	3	–
13	*Quercus rubra* L.	3	–
14	*Acer platanoides* L.	5	пошкоджені омелою
15	*Acer pseudoplatanus* L.	5	- // -
16	*Acer negundo* L.	5	- // -
17	*Aesculus hippocastanum* L.	5	–
18	*Corylus colurna* L.	4	–
19	*Tilia cordata* Mill.	5	–
20	*Tilia tomentosa* Moench.	5	- // -
21	*Tilia americana* L.	5	- // -
22	*Tilia europaea* L.	5	- // -
23	*Populus balsamifera* L.	5	- // -
24	*Populus* 'Italica'	5	суховерхість
25	*Populus nigra* L.	4	–
26	*Padus racemosa* (Lam.) Gilib.	5	не проглядається
27	*Spiraea sorbifolia* L.	3	–
28	*Spiraea salicifolia* L.	3	–
29	*Ligustrum vulgare* L.	4	–
30	*Syringa josikaea* Jacq. f. ex Rchb	4	–
31	*Juniperus sabina* L.	5	–

За результатами аналізу табл. 2, естетичний стан деревних рослин парку "Піонерський" ми оцінили в 5, 4, та 3 бали. Варто зазначити, що на території цього парку деякі рослини зростають в загущенні, внаслідок чого втрачають свою естетичність.

Висновки:

1. Припинити процес самовільних рубань та загибелі насаджень парку "Дитячий", підвищити їх декоративність і функціональну ефективність можливо лише шляхом проведення реконструкції;
2. Провести реконструкцію паркових композицій, які втратили свій первісний вигляд шляхом:

- проведення реконструктивних рубань;
- посадкою нових дерев та кущів.

3. Виконати реконструктивні рубання, підсилити художню виразність паркових композицій, як загалом, так і окремих її елементів:

- шляхом вибіркових санітарних рубань;
- груповими вибірковими рубаннями і прочистками;
- проріджуванням насаджень в куртинах і ландшафтних групах.

Література

1. Зарубин Г.П. Гигиена города / Г.П. Зарубин, Ю.В. Новиков. – М. : Изд-во "Медицина", 1986. – 79-81 с.
2. Елшин И.М. Строителю об охране окружающей природной среды // Будівельникові про охорону навколишнього природного середовища / І.М. Елшін. – М. : Стройиздат, 1989. – С. 115-116.
3. Шлапак В.П. Методи оцінки естетичного стану вікових деревних насаджень історичної частини національного дендропарку "Софіївка" НДІ НАН України / В.П. Шлапак, Г.І. Музика, В.А. Вітенко, Ф.Ф. Собченко та ін. // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.7. – С. 8-14.
4. Агальцова В.А. Основы лесопаркового хозяйства : учебник / В.А. Агальцова. – М. : Изд-во ГОУ ВПО МГУЛ, 2008. – 213 с.
5. Фролова В.А. Оценка эстетических достоинств природных ландшафтов / В.А. Фролова // Вестник Московского университета, 1994. – С. 27-33.

Марно-Куца Э.М. **Современное состояние древесно-кустарниковой растительности парка "Детский" в Умане**

Проанализированы современное состояние древесно-кустарниковой растительности, приведены данные инвентаризации древесных и кустарниковых насаждений парка "Детский" в городе Умань. Установлена структура и дана средняя оценка эстетического состояния этих насаждений. Рекомендуются пути повышения декоративности и функциональной эффективности древесных и кустарниковых насаждений данного парка.

Ключевые слова: инвентаризация, реставрация, парк, деревья, кустарники.

Marno-Kutsa O.M. **The wood-shrubby vegetation in the park "Dytyachuy" today in Uman**

The wood-shrubby vegetation in the park " Dytyachuy" is analyzed. The secular and bush plantations are inventoried. The structure and the average rating of aesthetic condition of these plantations are determined. The ways for high decorative value and functional efficiency of wood and bush plantations are recommended.

Keywords: inventory, reconstruction, park, trees, bushes.

УДК 712.41(477.46)

Мол. наук. співроб. О.С. Мироненко[1]; доц. А.І. Кушнір[2], канд. біол. наук

СТАН ІСТОРИЧНО ЦІННИХ ПРИРОДНИХ ОБ'ЄКТІВ ДЕНДРОПАРКУ МЛІЇВСЬКОГО ІНСТИТУТУ ПОМОЛОГІЇ ІМ. Л.П. СИМИРЕНКА НААН УКРАЇНИ

Дано характеристику історичних пам'яток та цінних насаджень парку Мліївського інституту помології ім. Л.П. Симиренка, зокрема, розглянуто їхній вік та стан. Зазначено, що Лев Платонович Симиренко є головним творцем парку. Описано окремі вікові та інші, зокрема інтродуковані деревні рослини, які є найбільшою цінністю парку. Охарактеризовано пам'ятки місцевого значення, які мають охоронний статус. Описано меморіальні посадки деревних рослин, які пов'язані з візитами поважних гостей, серед яких – славетний поет Т.Г. Шевченко, космонавти та інші.

Ключові слова: Парк, Л.П. Симиренко, вікові дерева, меморіальні посадки, пам'ятки історії, архітектурні споруди.

[1] Інститут помології ім. Л.П. Симиренка НААН України;
[2] НУ біоресурсів і природокористування України, м. Київ

Вступ. Парк Мліївського інституту помології ім. Л.П. Симиренка НААН України є частиною дендропарку Мліївської дослідної станції, який має статус парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення. Його було створено на початку XX ст. на території садиби родини Симиренків. Почав закладати парк і збирати колекції різних інтродукованих деревних видів Лев Платонович Симиренко, а продовжив його син Володимир Львович. Деякі види дерев збереглися і мають вік понад 100 років. Всього на території парку зростає близько 80 видів деревних рослин. На сьогодні переважна більшість цінних об'єктів знаходиться у центральній частині парку.

Результати досліджень. Серед історичних будівель на території парку більшість таких, які були побудовані за роки життя Симиренків. Деякі з них є пам'ятками історії місцевого значення. Найстарішим є будинок, побудований у 1855 р., в ньому жив і працював Лев Платонович Симиренко. На цей час там знаходиться музей родини Симиренків та Тараса Шевченка. Найкрасивішою та найголовнішою архітектурною спорудою в парку є головний корпус Інституту помології, який побудований у стилі українського модерну у 1928 р. У тому ж стилі побудована інша будівля, в якій розташовується бухгалтерія. Інститут є науковою установою і спеціалізується на сортовивченні та сортозбереженні плодових, ягідних, малопоширених та горіхоплідних культур.

До пам'яток історії місцевого значення також включено пам'ятники Л.П. Симиренка (1969 р.), воїнам-визволителям (1952 р.) та погруддя Л.П. Симиренка (1970 р.), Т.Г. Шевченка (1962 р.), які розміщені у центральній частині парку. Будівлі виноробки, інсектарію та колишньої садівничої школи були побудовані у 1923 р. Також залишилися будівля колишнього житлового будинку (1926 р.), продуктовий підвал (1870 р.).

У 2010 р. було відновлено родинну церкву Симиренків. На території поряд з церквою розміщені могили Л.П. Симиренка та його предків, Ю.Я. Сподаренка і М.М. Артеменка – колишнього директора інституту. Поряд з історичними пам'ятками у парку, також зростають вікові дерева, зокрема, екзоти, які інтродуковані на початку XX ст. У Мліївському дендропарку вперше в Україні було інтродуковано ялицю Лоу (*Abies lowiana* Murr.). На сьогодні її висота сягає понад 40 м [2]. Груша сорту "Сапіжанка" знаходиться на території інсектарію. Її посадив у 1836 р. Платон Федорович Симиренко, батько Льва Платоновича. Зараз груша щорічно рясно плодоносить, має декоративну розлогу крону. [1]

З фронтальної сторони будівлі інсектарію зростають 6 екземплярів чубушника вінцевого (*Philadelphus coronarius* L.), які мають досить поважний вік. На сьогодні вони мають однобоку шатроподібну крону і створюють ефект тунелю. Цим рослинам близько 100 років, а середній вік життя чубуш-